

24.03x29.32	1	37	עמוד	הארץ - גלריה	05/06/2020	73242832-1
מאגנט - הוצאת ספרי - 25910						

שריפת גופות על גדות נהר הגנגס. לשפון אור פואטי על מנהגים שנויים במחלוקת צילום: Rajesh Kumar Singh/אי-פי

הודו בלי פרות קדושות

ספרם של יגאל ברונר ודוד שולמן מציע מסע מאיר עיניים בהיסטוריה ובתרבות של תת היבשת, על המתחים שאיפיינו אותה. הוא מיטיב להבהיר מושגים, תופעות וניואנסים, וישמש מדריך מוצלח לא רק למי שמתעניין ב"שביל החומס"

אושרית בירודקר

עין להודו, ספרם החדש של הפרופסורים יגאל ברונר ודוד שולמן (האחרון הוא חתן פרס ישראל), הוא מבוא מקיף לתרבותה של תת-היבשת ההודית הלוקח את הקורא למסע מאיר עיניים בן 5,000 שנה. הכותבים מצליחים לשרטט ציר זמן ממושב, רווי במידע היסטורי ותרבותי מצודק, לא אחת ההודות לשימוש בחוש הומור נפלא ובשפה המקלילה את הידע האקדמי. חיבורים רבים נכתבו על הודו על ידי חוקרים שניסו להבין את סוד תרבותה ועברה. היו שהתייחסו אליה תוך התמקדות בתקופות היסטוריות מסוימות והיו שבחרו לבחון את ההיסטוריה ההודית מזוויות שונות כגון התבוננות בכיגורפיות של אישיה הבולטים. ספרם של ברונר ושולמן מתבונן בתרבות ההודית מפריזמה ייחודית המדמה מחזה בתיאטרון הקודיאטם. באופן דומה לנדרש מה צופה כמופע התיאטרון הסנסקריטי החי האחרון בעולם, כך נדרש רש להפגין תשומת לב לפרטים ולהשתמש בדמיון כדי ליהנות מהספר הבחירה בוויית ייחודית זו מחיה את הטקסט ההיסטורי והיא פועל ישיר של מפעלם המחקרי של המחברים בעשור האחרון, העוסק בשפת המליאלם ובתיאטרון הקודיאטם. נקודת המוצא של הספר מסתייגת מתפישות פופולריות של הודו הרואות בה תרבות של שאנטי והשלמה פטליסטית. לפי הכותבים, הדרך היחידה לדון בהיסטוריה של הודו היא באמצעות דיון נוקב במתחים המבניים בתרבות ובחברה שלה, וליתר דיוק – בהתגבשותם וביטויים במשך ההיסטוריה. הדיון נפתח בתיאור גיאוגרפי, שהרי למערכות האקלימיות היו השלכות רבות על מהלך ההיסטוריה ההודית. בתחילה מתקבלת תחושה שהקורא נוכח בעוד שיעור קונבנציונלי באוניברסיטה, אולם זו מתפוגגת במהרה בפגישה הראשונה בסיפור מן המ"קורות שבאמצעותו הקוראים נחשפים למתחים המונחים ב"סוד הציביליזציה".

הכותבים מנהלים שיח הן עם המקורות האקדמיים, על אסכור לוח המחקר השונות שמופיעות בהם, והן עם המסורות ההודיות. השיח עם הראשונים נועד להעניק הקשר למסורות המסופרות כמין עיגון ואשור של הטקסט. עם זאת, לאורך כל הספר נד"מה כי דמותם האקדמית של הכותבים מצליחה להתמוזג עם קול

סוגה: עיון
קהל יעד: מי שמתעניינים בהיסטוריה ובתרבות של הודו
מדף: לצד "הודו: יומן דרכים" מאת עזריאל קרליבך ו"דלהי של מטה" מאת רוני פרצ'ק
לסיכום: הצצה חשובה לציביליזציה מרתקת

ואזורי אף כי ידע ששמרה לו אמונים, הוא בוחר לגרשה כשהיא נושאת את צמד ילדיו. בקשות התחנונים שלו אליה לשוב אליו נדחות והיא נלקחת לאמא אדמה כמענה לפניותיה.

שיאו של הספר מגיע בפרק על שלטון האיסלאם בהודו. המ"ג גע בין האיסלאם לציביליזציה ההודית הוא אחד המפגשים התרבותיים הגדולים, המתמשכים והמשפיעים ביותר בהיסטוריה וב"מידה רבה הוא עיצב את הודו כפי שאנחנו מכירים אותה היום. בפרק נסקרות השושלות ארוכות השנים במלאכת קיצור מדופ"למת ומושם דגש על היצירות הבולטות של התקופה דוגמת "ספר המלכים" (שאה נאמה), "תשעת הרקעים" (נו סיפהיר) ו"הודו כהווייתה" (תחקיק מא ל"ל-הינד) של אל-בירוני; זה האחרון מש"מש עד היום, לדעת המחברים, כאחד המבואות הטובים שאפשר להציע למטייל הנוסע לראשונה לתת-היבשת. בפרק גם נבחנת התגבשותה של הישות הפוליטית העונה לשם הודו או הינדוס"תאן, שנוצרה מתוך היסטנתו שהנהיג השליט המהולל – אכבר. באחד מחלקיו האחרונים של הספר הכותבים לובשים לפתע מעטה של מדריכי תיירים ולוקחים את הקורא לסיוור במטרו של דלהי. חלק זה מחבר את עברה ההיסטורי של הודו למרחבי הע"כשוויים ומשלב סוגיות חשובות שעמן מתמודדים תושבי המדי"נה דוגמת זינוק מחירי הנדל"ן והשלכותיו על האיכרים המקור"מיים. דלהי היא עיר מרתקת שרבים מהישראלים רואים בה תח"נת מעבר בדרך ל"שביל החומס" המפורסם ואולי חלק זה מבקש מהם לחקור אותה לעומק.

הספר פונה לקהל הרחב, לרבות דורות של אוהבי הודו ב"שראל. הוא כולל הסברים לשלל מונחים פופולריים כמו תורת הבודהה, שורשי היוגה וסמסרה. הקריאה בספר מספקת לא מעט אנקדוטות שהקוראים יוכלו אחר כך לשלוף בארוחה משפחתית – למשל, בתנ"ך מצוינות מלים שמקורן בשפה הדראוידית כמו שנהב, קוף ותוכי; קיומה של גרסה ארוטית הודית לסיפור דוד וכתו שבץ; האקדמיה הראשונה למזרחנות בעולם נוסדה בכלכור"תה ב-1800.

החיבור בין שפה פשוטה לעולמות עשירים ומ"לא ניואנסים הופך את הקריאה לחוויה קלילה לה"פליא. אך לעתים משובצות בספר הערות אנכיות הקוטעות את רצף הקריאה, שאולי מוטב היה למ"צוא להן מקום בהערות שוליים (נראה שהמחברים נמנעו מהן בניסיון להגיש לקורא מסמך החורג מת"בניות הכתיבה האקדמית).

ייתכן כי ההיסטוריה ההודית גדושת הפרטים והמורכבות היא ביסודו של הדבר המרכיב שהפך את משימת הכתיבה למאתגרת במיוחד. עובדה זו גר"מה, שלא באשמת הכותבים, לתחושה של מלאכותיות בחלוקת פרקי הספר, והמחברים אכן מתוודים על כך באחד הפרקים. אולם נדמה לי כי מאחר שהספר פו"נה לקהל ישראלי, ההחמצה הגדולה שלו היא בחיבור הקוראים לתרבות ולקהילה היהודית בהודו. אף כי דתות כמו האיסלאם, הבודהיזם והגייניזם היו בעלות השפעה משמעותית יותר על התרבות ההודית מאשר היהדות, היה ראוי להרחיב מעט על אודותיה. כיום,

יותר מ-40 מ"בנים בהודו מסווגים ככתי כנסת, ביניהם כאלה המ"תפקדים באופן מלא. הצגת מבני התפילה של הקהילה היהודית שם היתה יכולה לשפוך אור על אורחות חייהם המגוונים של אנשיה ועל האינטראקציה שלהם עם התרבות והחברה ההודית. הספר מממש את יומרתו להציג נרטיב מאוחד על הודו כו"לה. זהו אחד הספרים היחידים בעברית שמציירים את ההיסטור"ריה של הודו מתקופת הוודות ועד התהליכים הפוליטיים הנוכ"חיים בה תחת שלטון הימין ההינדואי. זהו ספר תיאורי, אנליטי ומלא במפות מרתקות ואיורים משעשעים. הוא מספק הצצה חשו"בה המומלצת לא רק לאוהדים מושבעים של הודו אלא גם לחור"בכי היסטוריה שמעוניינים להרחיב את הדעת. ■

המסורות של הודו, יכולת מופלאה שרבים מאנשי האקדמיה לא סיגלו בהצלחה. בכישרון רב ברונר ושולמן לוקחים את הקורא אל הרגעים המכוננים בהיסטוריה של הודו – כמו זה של התהוות מעמד מולד וקבוע של מומחי קורבן (בראהמינים), שמתוך שורו"תיו, או כמחאה נגדו, יצאו המהפכות בציביליזציה ההודית. הב"ראהמינים הם מוטיב חוזר בספר ונדמה כי לעתים אפשר להביט בהיסטוריה של התרבות ההודית באמצעות בחינת תפקידם בהקשרים דתיים ופוליטיים.

המחברים מצליחים להאיר באור פואטי מנהגים הודיים שנויים במחלוקת דוגמת שריפת הגופות על גדות נהר הגנגס. כך מתואר הגנגס כאתר שבו שוהה תדיר האל שיויה, ושם הוא "נהפך למוות ומכלה, מעת לעת, את העולמות". בחירת הכותבים לחדד אמיתות ולהתמודד עם סטריאוטיפים ניכרת גם בתיאור הר"חב שלהם על תורת הטנטרה. למרות התדמית הש"גורה שלה במערב כפרקטיקה מינית, לבה של הט"נטרה הקלאסית הוא למעשה בלשנות של היקום. על פי תורה זו, התנועה נוצרת באמצעות הצלילים החרישיים שמהם נוצר העולם והם יסוד השתלש"לות התופעות בו.

אף כי נקודות המבט ברוב הטקסטים המתורגמים בספר הן גבריות, מתקבלת הצצה גם לדמויות נשיות בהיסטוריה ההודית. כהמשך לתיאור תורת הטנט"רה מוסבר כי שורשיה נעוצים בפולחן אלות צמאות אלכוהול, דם וזרע – אלה הוקרכו להן בחצות הלי"לה במשרפת הגופות. מתברר שבטנטרות אלה האנרגיה הנשית היא המניעה את היקום ועל כן משמשת יסוד באלוהיות ממין זכר בחלק זה הספר נהפך למותחן היסטורי בעל גוון פמיניסטי סקס"פוזיטיבי: "האלים הזכרים מצטיירים, לפחות בטנטרה הבנ"גאלית, כגוויות חסרות חיים שהאלה דורכת עליהן, תוקפת אותן באלמוות, בוועלת אותן, או כל אלה גם יחד".

הצגתה של האשה בתרבות ההודית כדמות עגולה עולה גם בסיפור המפורסם מהאפוס ההודי, הראמניה, שבו נחטפת סיטא, אשתו של האל ראמה, על ידי שד בעל עשרה ראשים. למרות האהבה האידיאלית בין השניים, האל ראמה מטיל ספק בנאמ"נותה אליו בעת שהיתה בשבי ומחליט להעמידה במבחן משפיל

עין להודו
 יגאל ברונר
 דוד שולמן
 עריכה: בני מר.
 הוצאת מאגנט וידיעות
 ספרים, 378 עמודים,
 112 שקלים